

MAKTABGACHA TA'LIM TASHKILOTLARIDA INKLYUZIV TA'LIMNING MOHIYATI

Turan International University

Gumanitar fanlar va pedagogikaf akulteti 4-kurs 22-BU talabasi

Mo'minova Mavludaxon

Annotatsiya: Mazkur maqolada maktabgacha ta'lim muassasalarida inklyuziv ta'limning mohiyati, uning ahamiyati va ta'lim jarayonidagi o'rni yoritilgan. Tadqiqotda alohida ta'lim ehtiyojlariga ega bo'lgan bolalarga sog'lom rivojlanayotgan tengdoshlari bilan birgalikda teng ta'lim imkoniyatlarini yaratishning muhimligi tahlil qilingan. Inklyuziv ta'limni samarali amalga oshirish uchun zarur bo'lgan shart-sharoitlarga, jumladan, malakali pedagog kadrlar, moslashtirilgan ta'lim dasturlari hamda ota-onalar bilan hamkorlik masalalariga alohida e'tibor qaratilgan. Shuningdek, maqolada O'zbekiston Respublikasida inklyuziv ta'lim tizimida amalga oshirilayotgan islohotlar va so'nggi yangiliklar yoritib berilgan. Mazkur maqola maktabgacha ta'lim muassasalari pedagoglari, tadqiqotchilar va talabalar uchun foydali bo'lishi mumkin.

Kalit so'zlar: inklyuziv ta'lim, maktabgacha ta'lim muassasalari, maxsus ta'lim ehtiyojlari, teng ta'lim imkoniyatlari, pedagog kadrlar, moslashtirilgan ta'lim dasturlari, ota-onalar bilan hamkorlik, O'zbekistonda ta'lim islohotlari.

Аннотация: В данной статье рассматривается сущность инклюзивного образования в дошкольных учреждениях, его важность и роль в образовательном процессе. Анализируется важность создания равных образовательных возможностей для детей с особыми образовательными потребностями наравне со здоровыми сверстниками. Особое внимание уделяется условиям, необходимым для эффективной реализации инклюзивного образования, включая квалифицированный педагогический персонал, адаптированные образовательные программы и сотрудничество с родителями. В статье также освещаются реформы и последние

разработки в системе инклюзивного образования в Республике Узбекистан. Данная статья может быть полезна для воспитателей дошкольных учреждений, исследователей и студентов.

Ключевые слова: инклюзивное образование, дошкольные учреждения, особые образовательные потребности, равные образовательные возможности, педагогический персонал, адаптированные образовательные программы, партнерство с родителями, образовательные реформы в Узбекистане.

Annotation: This article examines the essence of inclusive education in preschool institutions, its importance, and its role in the educational process. It analyzes the importance of creating equal educational opportunities for children with special educational needs, alongside their healthy peers. Particular attention is paid to the conditions necessary for the effective implementation of inclusive education, including qualified teaching staff, adapted educational programs, and collaboration with parents. The article also highlights reforms and recent developments in the inclusive education system in the Republic of Uzbekistan. This article may be useful for preschool teachers, researchers, and students.

Key words: inclusive education, preschool institutions, special educational needs, equal educational opportunities, teaching staff, adapted educational programs, partnership with parents, educational reforms in Uzbekistan.

Kirish: Bugungi kunda ta'lim tizimida tenglik va adolat tamoyillarini ta'minlash muhim vazifalardan biri hisoblanadi. Shu nuqtai nazardan inklyuziv ta'lim alohida ta'lim ehtiyojlariga ega bo'lgan bolalarning ta'lim olish huquqini ta'minlash, ularni jamiyatga moslashtirish hamda ijtimoiy faolligini oshirishga xizmat qiladi. Ayniqsa, maktabgacha ta'lim tashkilotlarida inklyuziv ta'limni yo'lga qo'yish bolalarning erta yoshdan boshlab ijtimoiy muhitga moslashuvi, o'zaro muloqot ko'nikmalarini hakllantirish va barkamol shaxs bo'lib voyaga yetishida muhim ahamiyat kasb etadi. Ushbu maqolada maktabgacha

ta'lim tashkilotlarida inklyuziv ta'limning mohiyati va uni samarali amalga oshirish masalalari yoritib beriladi.

Asosiyqism: Inklyuziv ta'lim — bu ta'lim jarayonida barcha bolalar, jumladan, jismoniy, aqliy, ruhiy yoki sensor nuqsonlarga ega bo'lgan bolalar uchun teng imkoniyatlar yaratishga qaratilgan pedagogic yondashuvdir. Inklyuziv ta'limning asosiy mohiyati bolani ta'lim tizimiga moslashtirish emas, balki ta'lim tizimini bolaning individual ehtiyojlariga moslashtirishdan iboratdir. Ushbu yondashuv insonparvarlik, ijtimoiy adolat va tenglik tamoyillariga asoslanadi.

Inklyuziv ta'lim konsepsiyasi xalqaro hujjatlar, xususan, BMTning “Nogironlar huquqlari to'g'risida” gi Konvensiyasi hamda UNESCO tavsiyalarida o'z ifodasini topgan. Ushbu hujjatlarda har bir bolaning sifatli ta'lim olish huquqi e'tirof etiladi.

Maktabgacha yoshdagi bolalar rivojlanishida inklyuziv ta'limning o'rni

Maktabgacha yosh davri bolaning shaxs sifatida shakllanishida hal qiluvchi bosqich hisoblanadi. Bu davrda bolalarning nutqi, tafakkuri, ijtimoiy faolligi va mustaqilligi jadalrivojlanadi. Inklyuziv ta'lim sharoitida tarbiyalangan bolalarda:

- Ijtimoiymoslashuv ko'nikmalari shakllanadi;
- o'zaro muloqot va hamkorlik madaniyati rivojlanadi;
- o'ziga bo'lgan ishonch va mustaqillik ortadi.

Alohida ta'lim ehtiyojlariga ega bo'lgan bolalar sog'lom tengdoshlari bilan birgalikda faoliyat olib borganda, ularda taqlid qilish, o'rganish va ijtimoiylashuv jarayoni samaraliroq kechadi.

Inklyuziv ta'lim muhitini tashkil etish

Maktabgacha ta'lim tashkilotlarida inklyuziv muhitni shakllantirish murakkab va tizimli jarayon bo'lib, u quyidagi jihatlarni o'z ichiga oladi:

- **Jismoniy muhit:** bino va xonalarni bolalar ehtiyojiga moslashtirish, panduslar, maxsus mebellar, didaktik vositalar bilan ta'minlash;
- **Psixologik muhit:** bolalar o'rtasida ijobiy munosabatlarni shakllantirish, kamsitish va ajratishni oldini olish;
- **Pedagogik muhit:** moslashtirilgan o'quv dasturlari, individual ta'lim rejalarini ishlab chiqish.

Inklyuziv muhitning samaradorligi ko'p jihatdan pedagoglarning kasbiy tayyorgarligi va inklyuziv ta'lim bo'yicha bilim va ko'nikmalariga bog'liq.

Pedagog kadrlarning roli va kasbiy kompetensiyasi. Inklyuziv ta'limni amalga oshirishda tarbiyachi-pedagoglar muhim o'rin egallaydi. Ular har bir bolaning psixofiziologik xususiyatlarini inobatga olgan holda ta'lim jarayonini tashkil etishlari lozim. Pedagoglardan:

- Individual yondashuv;
- Moslashuvchan metodlardan foydalanish;
- defektolog, logoped va psixologlar bilan hamkorlik qilish talab etiladi.

Shuningdek, pedagoglarning inklyuziv ta'lim bo'yicha malakasini oshirish tizimini rivojlantirish muhim ahamiyatga ega.

Ota-onalar bilan hamkorlik: Inklyuziv ta'lim jarayonining muvaffaqiyati ota-onalar bilan olib boriladigan hamkorlikka ham bog'liq. Ota-onalarni ta'lim jarayoniga jalb qilish, ularga maslahatlar berish va psixologik qo'llab-quvvatlash inklyuziv ta'limning samaradorligini oshiradi. Oila va ta'lim muassasasi o'rtasidagi uzviy hamkorlik bolaning har tomonlama rivojlanishini ta'minlaydi.

O'zbekistonda maktabgacha ta'lim tizimida inklyuziv ta'limni rivojlantirish

Mamlakatimizda so‘nggi yillarda inklyuziv ta’limni rivojlantirish bo‘yicha qator islohotlar amalga oshirilmoqda. Maktabgacha ta’lim tashkilotlarida alohida ehtiyojli bolalarni qamrab olish, pedagoglar malakasini oshirish, metodik ta’minotni kuchaytirish bo‘yicha davlat dasturlari ishlab chiqilgan. Bu esa ta’lim tizimining insonparvarlikka yo‘naltirilganligini ko‘rsatadi.

Xulosa: Xulosa qilib aytganda, maktabgacha ta’lim tashkilotlarida inklyuziv ta’limni joriy etish har bir bolaning to‘laqonli rivojlanishini ta’minlashda muhim ahamiyat kasb etadi. Inklyuziv muhit bolalarning ijtimoiylashuvi, o‘ziga ishonchi va kelajakdagi hayotga tayyorgarligini mustahkamlaydi. Shu bois inklyuziv ta’limni rivojlantirish bugungi ta’lim tizimining ustuvor vazifalaridan biri bo‘lib qolmoqda.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. UNESCO. *Guidelines for Inclusion: Ensuring Access to Education for All*. Paris, 2005.
2. O‘zbekiston Respublikasi “Ta’lim to‘g‘risida”gi Qonuni.
3. Karimova D.M. **Inklyuziv ta’lim asoslari**. – Toshkent: Fan, 2020.
4. Ismoilova N. **Maktabgacha pedagogika**. – Toshkent, 2019.
5. UNICEF. *Inclusive Early Childhood Education*. New York, 2018.